

Beslut

Partille kommun
karl-olof.petersson@partille.se

Rektor för Vallhamra skola 4-6
elin.johnsson@partille.se

2019-03-20

1 (15)

Dnr 400-2017:10221

Beslut

efter kvalitetsgranskning av grundskolans arbete för
att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och
beprövad erfarenhet vid Vallhamra skola 4-6 i
Partille kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av grundskolans arbete för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Syftet är att granska kvaliteten i rektorns och huvudmannens arbete med att, utifrån identifierade behov, skapa förutsättningar för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning skapar rektorn förutsättningar och arbetar för att utbildningen i skolenheten, utifrån identifierade behov, ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet?
2. I vilken utsträckning skapar huvudmannen förutsättningar och arbetar för att utbildningen i grundskolan, utifrån identifierade behov, ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet?

Granskningen utgår från följande definitioner av begreppen vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet:

Vetenskaplig grund – att skolorna såväl ska använda kunskap som härrör från vetenskapliga studier som att praktisera ett systematiskt utforskande för att kritiskt kunna granska, pröva och sätta resultat i ett sammanhang.

Beprövad erfarenhet – erfarenhet som är prövad, dokumenterad och genererad under längre tidsperiod och av många.

Granskningen genomförs i 30 skolenheter och deras respektive huvudman. I urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Vallhamra skola 4-6 och Partille kommun, som är huvudman för skolan, ingår i denna granskning.

Skolinspektionen besökte Vallhamra skola 4-6 och Partille kommun den 13 och 14 december 2018. Besöket och intervjuerna genomfördes av Solmaz Malek Lundin och Kristina Svensson. Intervjuer med lärare, rektor och tjänstemän hos huvudmannen har genomförts.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten från de granskade skolorna och huvudmännen i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av det granskade området. Därefter följer en motivering till de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningen.

Bakgrundsfakta

Vallhamra skola 4-6 är en kommunal grundskola i Partille kommun. Vallhamra skola består av tre skolenheter som leds av varsin rektor. På Vallhamra skola 4-6 finns 310 elever vid tillfället för granskningen. Lärarna är indelade i tre arbetslag, ett per årskurs, och i varje arbetslag finns en "teampilot". Teampilotorganisationen är kommungemensam och teampiloterna arbetar centralt med skolutveckling inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet.

Partille kommun bedriver verksamhet inom förskoleklass och grundskola vid 17 skolenheter. Vid tiden för granskningen finns det 5 239 elever inskrivna i grundskolan. Utbildningsförvaltningen ansvarar för kommunens utbildningsverksamhet inom förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola och kommunal vuxenutbildning. Ansvarig nämnd är Utbildningsnämnden.

Samtliga huvudmän och rektorer vid de skolor som besökts i samband med kvalitetsgranskningen har ombetts att lämna en verksamhetsredogörelse till Skolinspektionen. I den beskrivs det mest omfattande utvecklingsarbetet som pågår.

Utvecklingsarbete skolenhet

På Vallhamra skola 4-6 pågår ett utvecklingsarbete inom "kollegialt lärande" där syftet bland annat är att få till ett bättre samarbete mellan lärare kring hur undervisningen utformas. Det ska leda till att undervisningen i högre grad anpassas efter elevernas behov och förutsättningar samt öka elevernas delaktighet.

Utvecklingsarbete huvudman

På huvudmannanivå handlar det mest omfattande utvecklingsarbetet om att stärka pedagogernas digitala kompetens. Utvecklingsarbetet genomförs på alla kommunens skolor detta läsår.

Skolinspektionens bedömning

Vallhamra skola 4-6

Rektorns arbete med att, utifrån identifierade behov, skapa förutsättningar för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet vid Vallhamra skola 4-6 fungerar väl inom flera områden.

Granskningen visar att rektorns och lärarnas arbete med att, inom ramen för skolans systematiska kvalitets- och utvecklingsarbete, kartlägga utbildningens behov och utifrån det prioritera utvecklingsinsatser fungerar väl. Rektorn arbetar, i samverkan med lärare, med att systematiskt följa upp och utvärdera utbildningen. Skolan har ett systematiskt kvalitetsarbete som följer ett årshjul inom vilket lärarna utvärderar och följer upp undervisningen i arbetslagsgrupper och ämnesgrupper. De reflekterar då utifrån ämnen och årskurser och diskuterar tendenser, resultat på nationella prov, betyg, elevernas ansvar och inflytande samt trygghet och studiero. Rektorn sammanställer sedan vad grupperna förmedlar och får på så vis en helhetsbild av skolans nuläge och behov.

Rektorn deltar därefter i en så kallad kvalitetsdialog med huvudmannen där de tillsammans analyserar materialet från lärarna och annat relevant underlag så som elevenkäter, för att identifiera lämpliga utvecklingsområden för skolan. Detta läsår handlar utvecklingsområdet om att med stöd i forskning ta reda på hur eleverna kan göras mer delaktiga i sitt eget lärande; ett lärosäte deltar i detta arbete genom praktknära forskning. Alla lärare är medvetna om bakgrunden till att utvecklingsområdet valts och är införstådda i hur skolan ska arbeta med det. Förstelärare och teampiloter förklarar att prioriteringen skett utifrån behov men också formats utifrån vad forskarna vid lärosätet tyckt går att forska på. Vidare anser lärarna att i deras arbeten med tidigare utvecklingsområden har rektorn haft en grundstruktur för arbetet, samt sett till att alla lärare varit delaktiga. Skolan har inte kommit tillräckligt långt med det nuvarande utvecklingsarbetet för att lärarna ska veta i detalj hur det ska genomföras, men de är insatta i vad insatsen syftar till och utgår från.

Granskningen visar att rektorn skapar förutsättningar för lärarna att söka och inhämta kunskap i relation till behov och utvecklingsarbeten. Det finns många sätt för lärarna att få till sig ny kunskap och forskning, bland annat genom det material och de tips de får från teampiloterna och förstelärarna samt inom ramen för samarbetet med lärosätet. Därutöver får de också inspiration och information i samband med arbetsplatsträffar (APT), studiedagar, workshoppar och seminarier som genomförs inom verksamheten. Dessutom finns det digitala forum och plattformar som huvudmannen tillhandahåller, exempelvis "Pedagog Partille", där lärarna kan hitta och dela material och information. Lärarna själva nämner också Skolverket och sociala media som källor. När det gäller det arbete som görs med lärosätet finns det en struktur där lärarna får forskningsartiklar att läsa och sedan under organiserade former reflektera över i kollegiet. Lärarna beskriver att de försöker vidhålla den modell de arbetade med när de genomförde Skolverkets satsning Läslyftet.

Rektorn uppfattar att de har ett reflekterande kollegium på skolan och har en förväntan på lärarna att de ska inta ett kritiskt förhållningssätt vid val av insatser. Rektorn påpekar att det är särskilt viktigt då det i samhället finns en ökad spridning av information och kunskap som inte stämmer. Rektorn får inblick i lärarnas arbets- och förhållningssätt genom dialog med lärarna och genom lektionsbesök. Lärarna uppger att de har för vana att "kolla upp" författare/forskare till material de tar del av och ger exempel på sammanställningar som finns att tillgå på Skolverkets hemsida och i andra databaser som de bedömer som tillförlitliga. De lärare som har en särskild ansvarsfunktion upplever dock att de ibland behöver ifrågasätta kollegors val av metod och be dem reflektera kring vissa trender som de önskar följa, utifrån om det är kopplat till behov de ser. De säger vidare att lärare självklart kan testa något nytt om de tror att det kan bidra med något positivt till utbildningen, men då är det viktigt att man utvärderar insatsen och ser vad den ger, så att man inte bara genomför den för sakens skull. Skolans lärare tycker att det finns en bra balans i kollegiet mellan lärare som gärna testat nya trender och de som "bromsar" och kräver mer reflektion.

Partille kommun

Huvudmannen har ett i stora delar välfungerande arbete med att, utifrån identifierade behov, skapa förutsättningar för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Granskningen visar att huvudmannen arbetar systematiskt, i samverkan med rektorerna, för att stödja arbetet med att kartlägga behov av utveckling i kommunens grundskolor. Huvudmannen har regelbundna och frekventa avstämningar med rektorerna under läsåret och har god kunskap och insikt om grundskolornas utvecklingsbehov genom sitt systematiska kvalitetsarbete. Vidare har huvudmannen organiserat två rektorsnätverk: ett för rektorer på enheter med lägre årskurser och ett för de på enheter med högre årskurser. Huvudmannen får del av vad rektorerna tar upp i dessa nätverk och använder också teampilotorganisationen där teampiloterna har ett uppdrag att vara ett stöd för rektorn i det systematiska kvalitetsarbetet. Teampiloterna utgör tillsammans med rektorn länken mellan arbetslag och huvudman när det gäller det systematiska kvalitetsarbetet. Teampiloterna ansvarar exempelvis för att driva huvudmannens valda utvecklingsarbete i arbetslaget. Huvudmannens representanter anser att de får en god inblick i skolornas behov, och på skolenheten tycker de intervjuade att utvecklingsinsatserna som beslutas om på huvudmannanivå känns relevanta. I dialog med nämnden ser förvaltningen till att nämnden får ett lämpligt underlag med uppföljning av undervisningens kvalitet, och det händer att de motiverar insatser med stöd av forskning.

Granskningen visar vidare att huvudmannen ser till att det finns strukturer på huvudmannanivå för att stödja arbetet med att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Det finns centrala stödfunktioner som kan delge lärarna fördjupad kunskap inom specifika områden. Kommunen har exempelvis en central utvecklingsgrupp inom informations- och kommunikationsteknik (IKT), där det finns utvecklingsledare som bland annat håller i utbildning inom IKT för lärare. Lärare kan också få stöd och kunskap från den så kallade centrala elevhälsan och samverkansteamet kring elever som behöver särskilda insatser inom utbildningen. Vidare sprider huvudmannen information och kunskap till all pedagogisk personal genom det kommungemensamma digitala nätverket "Pedagog Partille". Rektorn får också ta del av ny forskning via sin avdelningschef och från utvecklingschefen. Dessa funktioner utgör också ett stöd för rektorn i att hitta lämpligt material utifrån behov i utvecklingsinsatserna. Det finns rektorsnätverk där kollegialt lärande mellan rektorer ska ske där rektorer söker och delar aktuell forskning, och det finns ett teampilotnätverk där teampiloterna från hela kommunen samverkar. Därutöver nämns den samverkan som sker med andra kommuner, dels inom GR (Göteborgsregionen) och dels inom samverkansområdet ALP (Alingsås-Lerum-Partille), där huvudmannen står för strukturerna.

När det gäller karriärtjänster, såsom förstelärare och lektorer, finns det i kommunen en lektor som har i sitt uppdrag att arbeta med utveckling av ämnet matematik. I lektorns tjänst ingår också att undervisa i ämnet på Vallhamra skola, där lektorn också håller i ämnesgruppen i matematik. Därutöver finns det förstelärare vid skolorna. Teampilotorganisationen har funnits längre än förstelärarna och det har inneburit att när förstelärartjänsterna tillkommit har det i vissa avseenden blivit otydligt vad skillnaden är mellan de två uppdragen som är teampilot respektive förstelärare. I praktiken kan rollerna sammanfalla, vilket innebär att många förstelärare också är teampiloter. Det är huvudmannen som rekryterar förstelärarna, men det sker i samråd med rektorn. Det är sedan rektorn som "äger" uppdraget och det blir därmed en skillnad i hur förstelärarna används på de olika skolorna. Förstelärare får ett treårigt förordnande, som vid förordnandets slut följs upp av huvudmannen genom att rektorn lämnar in sina synpunkter. Huvudmannen har också gjort uppföljningsenkäter till förstelärare bland annat för att se om huvudmannen kan jobba mer med styrning från förvaltningsnivå kring hur tjänsterna används. Förvaltningschefen uttrycker att de skulle behöva stärka upp förvaltningens styrning av förstelärarnas uppdrag. Huvudmannen följer också i viss mån upp förstelärarnas och lektorns uppdrag inom ramen för kommunens systematiska kvalitetsarbete.

Utöver lektorns koppling finns fler kontakter med lärosäten inom huvudmannens organisation. Bland annat pågår praktisk forskning mellan ett lärosäte och tre olika skolor i kommunen, varav en är Vallhamra skola där forskningen handlar om elevers delaktighet vilket beskrivits ovan. Huvudmannen är positiv till projektet och har tidigare haft samverkan med forskare, bland annat kring förskola och förskoleklass, vilket de anser har gett goda resultat. Huvudmannen berättar vidare att de har tre andra skolor som är med i Skolverkets satsning Samverkan för bästa skola, där ett annat lärosäte är med i arbetet. Huvudmannen har utifrån olika kriterier styrt valet av enheter som deltar i de olika projekten. De har sorterat och kategoriserat utifrån konstaterade utvecklingsområden och tanken har bland annat varit att om ett område berör många skolor kan arbetet vid en deltagande skola spridas till fler. På så vis spelar det mindre roll vilken skola det blir som undersöker området genom forskningsprojektet.

Även om det framkommer att rektorn och huvudmannen i flera avseende skapar förutsättningar för, och arbetar för, att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, visar granskningen att det finns delar i verksamheten som behöver utvecklas.

Identifierade utvecklingsområden

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande områden.

- Rektorn behöver se till att det finns en ansvarsfördelning som stödjer ett brett arbete med att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Skolinspektionen bedömer att det inte är tydligt för skolans lärare vem som har ansvar, utrymme och mandat för att arbeta med utveckling av utbildningen i relation till forskning och beprövad erfarenhet. Framför allt handlar detta om en otydlighet kring funktionerna förstelärare respektive teampilot.

Granskningen visar att det finns en ansvarsfördelning på skolan som innebär att såväl teampiloter som förstelärare är funktioner som ska stödja utvecklingsarbetet på skolan. Det finns också IKT-ansvariga som stöttar lärarna kring just det området. Den senare rollen är tydlig, men lärarna uttrycker att teampiloternas uppdrag och förstelärarnas är svåra är skilja på. Att teampiloterna utgör en stödfunktion för rektorn i det systematiska kvalitetsarbetet och skolans utvecklingsarbete är tydligt, men hur försteläraryppdraget kommer in i bilden är något som inte alla lärare är insatta i. De vet inte alltid vem de ska fråga om vad.

Det finns en teampilot i varje arbetslag vid varje skola i kommunen, och samtliga samlas två gånger per termin för gemensamma diskussioner utifrån förbestämda arbetsområden. Förra läsåret handlade arbetet i huvudsak om att utveckla det systematiska kvalitetsarbetet. Teampiloterna utgör då ett stöd till rektorn samt en länk mellan kollegiet och huvudmannen genom de centrala träffarna. Lärarna känner därmed också till att teampiloternas uppdrag innebär att de samverkar med övriga skolor i kommunen. Dock anser lärarna att teampiloternas samarbete med lärarna inom den egna skolenheten behöver öka och förtydligas. Exempelvis önskar de få mer information inför träffar där teampiloterna ska förmedla något, så att de i förväg vet vad som ska samverkas.

Det finns teampiloter som delar med sig av forskning och ny kunskap och arbetar vägledande i sina arbetslag, men det ligger främst inom förstelärarnas roll att förmedla vetenskapliga studier, tipsa om kurser och delge material från Skolverket. Det finns dock lärare som inte vet vilka som är förstelärare och lärare som vet vilka förstelärarna är men är osäkra på om deras uppdrag har någon särskild inriktning. Liksom med teampiloterna är det främst på APT som lärarna träffar förstelärarna i den funktionen. Vad gäller planeringsträffar med lärosätet inom det utvecklingsarbete som tidigare nämnts, har också både förstelärare och teampiloter varit delaktiga. Förstelärarna beskriver att de förvisso anställs centralt men sedan är det mycket upp till dem själva hur de lägger upp arbetet. Det är rektorn som äger uppdraget och det kan se olika ut, men förstelärarnas uppdrag på skolan är inte tydligt. De ska se vad arbetslaget har för behov och driva ett utvecklingsarbete utifrån det. Samtidigt finns det inte förstelärare i varje arbetslag. Sedan finns det förstelärare som också är teampiloter, varför rollerna kan blandas. Det uppfattar de emellertid som något positivt och uttrycker att det vore konstigt om en förstelärare inte också är teampilot i sitt arbetslag.

Enligt rektorn ska både förstelärare och teampiloter stötta rektor i det pedagogiska uppdraget, och i utvecklingsarbetet där de har stöd av lärosätet vill rektorn att båda ansvarsfunktionerna är delaktiga. Det som enligt rektorn skiljer de två uppdragen åt är att teampiloterna har en större del i det systematiska kvalitetsarbetet medan förstelärarna ska ta till sig och dela med sig av aktuell forskning samt vara samtalsledare i ämnesgrupperna i något av sina undervisningsämnen. Det senare är ett uppdrag som lärarna inte nämner vid intervju.

De som innehar de olika ansvarsfunktionerna tycker själva att rektorn anpassar deras uppdrag till den tid de får till förfogande inom uppdraget. Rektor följer upp teampiloternas arbete löpande medan förstelärarnas uppdrag inte följs upp med samma regelbundenhet. Förstelärarnas uppfattning är att om de inte fullföljer sitt uppdrag skulle det komma upp vid medarbetarsamtalet. Vart tredje år skriver rektor och förstelärare tillsammans ett underlag som lämnas till huvudmannen inför uppföljningen av förstelärarnas uppdrag.

Detta innebär att rektorn behöver tydliggöra de olika ansvarsfunktionernas roller i arbetet med att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Trots rektorns avsikter med de olika funktionerna teampilot och förstelärare, upplever lärarna en otydlighet i vad de olika uppdragen innebär. Rektor behöver säkerställa att det är tydligt för alla lärare vad de kan förvänta sig av de ansvarsfunktioner som finns i organisationen.

- Huvudmannen och rektor behöver utveckla strukturer för att möjliggöra att erfarenheter kan utvecklas till beprövade erfarenheter.

Skolinspektionen bedömer att Vallhamra skola 4-6 och Partille kommun behöver utveckla de strukturer som finns för att möjliggöra att lärares erfarenheter kan utvecklas till beprövade erfarenheter. Granskningen visar visserligen att skolan och huvudmannen har grundstrukturer som möjliggör att lärares erfarenheter kan prövas och spridas, det finns exempelvis forum för samverkan mellan kommunens skolor. Men för att möjliggöra att lärarnas erfarenheter utvecklas till beprövade erfarenheter krävs mer systematiserad samverkan mellan skolorna och med andra huvudmän där erfarenheterna prövas och dokumenteras under en längre tid och av många.

Det finns strukturer på Vallhamra skola 4-6 som gör det möjligt för personalen att dela och pröva erfarenheter. Det sker framför allt i arbetslagen där lärarna reflekterar och planerar tillsammans samt provar och jämför olika modeller i undervisningen. Arbetet dokumenteras och delas dels på en plattform som hela personalen har tillgång till, dels inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet genom så kallade teamplaner. Lärare beskriver att de har försökt att följa upplägget från Skolverkets "Läsluft" som de arbetat med tidigare. Även i utvecklingsområdet som lärosätet deltar i kommer de att använda en liknande modell.

Vad gäller samverkan med andra skolor i kommunen finns enligt lärarna inget strukturerat arbete. Teampiloterna har kommungemensamt forum inom ramen för sitt arbete men för lärare i övrigt är det avhängigt om man själv har kontakt med någon lärare på en annan skola. Vallhamra skola 4-6 har emellertid samverkan med de övriga två skolorna på Vallhamra (F-3 och 7-9) där lärare möts i ämnesträffar och utbyter erfarenheter kring undervisningen i sina ämnen. Lärarna säger att det finns planer på att utöka samverkan i den här konstellationen. Det finns också ett forum i kommunen som kallas Lärorikt och som hålls vartannat år. Syftet med det är att lärare ska inspirera varandra genom att sprida

idéer, kunskap och framgångsfaktorer de sett i sin egen undervisning. Det finns dock ingen tanke kring hur de idéer som sprids i detta forum ska dokumenteras för att kunna ligga till grund för att generera beprövad erfarenhet.

Det finns flera forum för samverkan mellan huvudmannen Partille kommun och andra huvudmän kring utveckling av undervisningen. Bland annat arbetar utvecklingsledare i kommunen med vad som kallas ALP (se ovan) och som bygger på kollegialt lärande mellan pedagoger i de tre kommunerna. Lärarna som deltar utbildas till så kallade observatörer. Observatörer från två kommuner bildar ett team och besök tillsammans ett lärarlag i den tredje kommunen under två veckor. Arbetet dokumenteras och följs upp. En liknande modell finns också för rektorer och kallas ledar-ALP. Därutöver finns också flera olika samverkansgrupper och nätverk inom Göteborgsregionen som kommunen deltar i och där arbetet sker strukturerat och dokumenteras. Exempelvis nämns samverkan med två andra kommuner kring hur studie- och yrkesvägledning arbetas med så att det blir hela skolans ansvar.

Detta innebär att det finns grundstrukturer på skolnivå, kommunnivå och mellan huvudmän, för att ta tillvara lärares erfarenheter så att de kan utvecklas till beprövad erfarenhet. Dock behöver de möjligheter som finns för lärare på Vallhamra skola 4-6 att samverka med andra skolenheter utnyttjas på ett mer strukturerat sätt, så att arbetet systematiseras och dokumenteras för att lärarnas erfarenheter ska kunna delas och prövas av många. Vidare behöver huvudmannen skapa strukturer för en fungerande dokumentation för arbetet så att erfarenheterna kan delas med många.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den **21 oktober 2019** redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits och vilka effekter de gett utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.goteborg@skolinspektionen.se, eller per post, till Skolinspektionen, Box 2320, 403 15 Göteborg. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (Dnr 400-2017:10221) i de handlingar som sänds in. Som stöd för redovisningen kan bifogad mall (Bilaga 2) användas.

I ärendets slutliga handläggning har undervisningsråd Kristina Svensson deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

X Roland Fallström

Enhetschef
Signerat av: Roland Fallström

X Solmaz Malek Lundin

Föredragande/utredare
Signerat av: Solmaz Malek

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/grundskolans-arbete-for-att-utbildningen-ska-vila-pa-vetenskaplig-grund-och-beprovad-erfarenhet/>

Bilaga 1: Författningsstöd – Grundskolans arbete för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Utformningen av utbildningen

Skollagen (2010:800)

Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet (1 kap. 5 §, tredje stycket).

Förarbeten

Prop. 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet s 223 - 224

Innebörden av begreppet vetenskaplig grund finns utvecklad i förarbetena till högskolelagen. Regeringen anser att de krav som ställs på skolan att ge eleverna förutsättningar att erövra kunskaper blir alltmer omfattande och att det är nödvändigt att ta ställning i etiska frågor inom alla kunskapsområden. Informationsteknikens utveckling ger snart sagt obegränsad tillgång till information men denna måste ordnas, granskas, värderas och omvandlas till kunskaper. Att ta ställning i politiska och moraliska frågor kräver också en god kunskapsgrund. De nationella styrdokumentet ger läraren utrymme att välja innehåll och metoder för att nå målen. Detta kräver ett vetenskapligt förhållningssätt i bemärkelsen att kritiskt granska, att pröva och att sätta enskilda faktakunskaper i ett sammanhang. Arbetet i skolan med att välja innehåll och metod och att värdera resultatet ska därför präglas av ett vetenskapligt förhållningssätt och kunskaper som grundar sig på relevant forskning och beprövad erfarenhet. Utbildningen, och de läroplaner och kursplaner som styr den, vilar självklart på forskningsbaserad grund och beprövad erfarenhet. Detta bör markeras i lagen. Regeringen föreslår formuleringen att utbildningen ska "vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet". Både utbildningens innehåll och den pedagogik som används omfattas av bestämmelsen. Formuleringen tydliggör också lärares ansvar att bedriva en undervisning som vilar på vetenskaplig grund. Beträffande formuleringen om att utbildningen ska "vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet", så gäller den, som ovan redovisats, utbildningen i vid mening och utgör en del av grunden för verksamheternas styrdokument.

Offentliga utredningar

SOU 2018:19. Forska tillsammans – samverkan för lärande och förbättring s 25 - 27

Vetenskaplig grund

Begreppet vetenskaplig grund definieras inte i skollagen utan har av Skolverket, i linje med propositionen Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet (prop. 2009/10:165), preciserats till att arbetet i skolan ska utgå från ett vetenskapligt förhållningssätt och kunskaper som grundar sig på relevanta forskningsresultat och beprövad erfarenhet. Skolverket ger följande beskrivning av begreppet: "Vetenskaplig grund innebär att kritiskt granska, pröva och sätta enskilda faktakunskaper i ett sammanhang samt söka efter förklaringar och orsakssamband i tillgänglig relevant forskning". Enligt utredningen beskriver denna tolkning närmast ett förhållningssätt till vetenskap – ett forskningsbaserat arbetssätt. Skolforskningsinstitutet särskiljer begreppen vetenskaplig grund och vetenskapligt förhållningssätt. Man understryker att det är undervisningen som bedrivs som baseras på resultat från vetenskapliga studier, både avseende innehåll och hur man undervisar. Ett vetenskapligt, eller kritiskt, förhållningssätt är däremot något man själv utvecklar. Ett vetenskapligt eller kritiskt förhållningssätt bör enligt Skolforskningsinstitutet alla ha i alla sammanhang där man planerar, genomför eller utvärderar sin undervisning. Vad gäller skollagen är det utbildningen som ska vila på vetenskaplig grund. I 1 kap. 3 § skollagen definieras utbildning som den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål. Undervisning definieras som sådana målstyrda processer som under ledning av lärare eller förskollärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden.

Beprövad erfarenhet

Beprövad erfarenhet är ett begrepp som är särskilt kopplat till yrkesgrupper inom områdena hälso- och sjukvård och skola. Även om uttrycket i sig är komplext så har det tillkommit för att omfamna dimensioner av kompetenser som är av vikt i praktikens utövning till gagn för patienter, elever och studenter (och även anhöriga). Beprövad erfarenhet framställs ibland som att det omfattar allt övrigt som inte täcks in av det som är vetenskapligt grundat.

Det är olyckligt för begreppet får därmed ett otydligt berättigande. Många av de problemområden där den beprövade erfarenheten har bidragit till kunskapsuppbyggande och professionens kompetensutveckling utgör också en viktig grund för identifiering och precisering av forskningsfrågor. Beprövad erfarenhet kopplas ofta samman med lång erfarenhet men bör mer beskrivas genom de professionella erfarenheter som upprepat har identifierats, observerats, verifierats och accepterats av professionen. Den beprövade erfarenheten är i första hand kontextuell och lokal, ofta kollektiv inom en profession och tydligt kommunicerad för att kunna användas av flertalet. Skolverkets definition av beprövad erfarenhet (kunskap som är genererad vid upprepade tillfällen över tid, som är dokumenterad och kvalitetssäkrad) ger lite utrymme för att vidareutveckla och framhålla betydelsen av den erfarenhetsbaserade professionskunskapen. I många undervisningssituationer behöver den beprövade erfarenheten vara vägledande i de fall då vetenskaplig grund inte finns att tillgå. Den beprövade erfarenheten är en värdefull komponent i det dagliga utövandet av lärarprofessionen med konsekvenser för lärande som behöver beskrivas, reflekteras och få acceptans. Den bör också ses som en likvärdig komponent och ett komplement inom praktikinära forskning där den i sig kan utgöra en startpunkt för att beforska praktiken.

Ställningstaganden

Skolverket¹

Forskningsbaserat arbetssätt

Att arbeta forskningsbaserat innebär att systematiskt undersöka och utveckla den egna verksamheten utifrån vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. För att göra det effektivt krävs ett vetenskapligt förhållningssätt där man diskuterar, kritiskt granskar, använder och utvärderar relevant forskning på utbildningsområdet och annan systematiskt framtagen kunskap.

Forskningsbaserat arbetssätt ställer krav på en hög grad av systematik, begreppsmedvetenhet och struktur. Detta arbetssätt ska inte enbart förstås som att lärarlaget sitter ner och diskuterar eller att vi förlitar oss på den egna uppfattningen eller magkänslan. När det gäller att utveckla kvaliteten i undervisningen innebär det att det ska finnas stöd i forskningen för de metoder som skolan använder och de kunskaper som skolan lär ut. Ett forskningsbaserat arbetssätt innebär alltså att medvetet använda sig av både vetenskapligt grundad kunskap och beprövad erfarenhet som bas för det egna kvalitets- och utvecklingsarbetet.

Ett forskningsbaserat arbetssätt innebär att inta ett vetenskapligt förhållningssätt och kan sammanfattas med att man:

- Identifierar, formulerar och löser problem
- Verkar för att bygga kunskap och transparens
- Kritiskt granskar resultat

I det vetenskapliga förhållningssättet är transparens av vikt vilket innebär att vara öppen med metoden man använt för att andra ska kunna förstå och utvärdera hur man kommit fram till resultaten.

Systematiskt kvalitetsarbete och forskningsbaserat arbetssätt – inte samma sak

Grunden för det forskningsbaserade arbetssättet har likheter med det som i skollagen benämns systematiskt kvalitetsarbete. Ofta är det inom ramarna för skolans systematiska kvalitetsarbete som ett forskningsbaserat arbetssätt kan appliceras. Skollagens krav på systematiskt kvalitetsarbete innebär att huvudmän, förskole- och skolenheter systematiskt och kontinuerligt ska följa upp verksamheten, analysera resultaten i förhållande till de nationella målen och utifrån det planera och utveckla utbildningen.

Verksamhetens resultat behöver dessutom följas upp, analyseras och bedömas i förhållande till vad vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefullt. Även vid planering och prioritering av utvecklingsinsatser är det viktigt att ta hänsyn till aktuell forskning.

En viktig skillnad är dock att kvalitetsarbetets syfte är att utveckla verksamheten för att de nationella målen för utbildningen ska uppfyllas, medan syftet med det forskningsbaserade arbetssättet t.ex. kan vara att öka kunskapen inom ett för skolan eller förskolan relevant

¹ <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/forskningsbaserat-arbetsatt/att-arbeta-forskningsbaserat>

arbetsområde. Systematiskt kvalitetsarbete är en kontinuerlig form för arbetet med skolutveckling medan forskningsbaserat arbetssätt är mer av en ansats för att undersöka och utveckla. En viktig skillnad är också att det forskningsbaserade arbetssättet bygger på en begreppsapparat där begrepp som knyter an till den vetenskapliga metoden är viktiga inslag.

Skolverket (2012). Promemoria om vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, Dnr 2012:1700, s. 1 och 4.

Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Bestämmelsen om vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet riktar sig både till dem som utformar styrdokumentet, dvs. riksdag, regering och Skolverket och till enskilda lärare.

Både utbildningens ämnesinnehåll och metod/pedagogik ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Lärares ansvar och förutsättningar

Enskilda lärare har ansvar för att löpande hålla sig orienterade inom sitt ämnesområde.

Bestämmelsen reglerar indirekt rektorers, förskolechefer och huvudmäns ansvar att stärka lärares förutsättningar att bedriva undervisning som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Lärarutbildningen har ett ansvar för att utveckla blivande lärares förmåga att bedriva undervisning utifrån vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Nyutexaminerad lärares vetenskapliga förhållningssätt kan dock inte förväntas vara färdigutvecklat. Som yrkesverksam bör lärare ges stöd och vägledning från såväl mer erfarna kolleger som från relevant forskning.

Skollagen (2010:800)

Utbildning och undervisning

I denna lag avses med

- undervisning: sådana målstyrda processer som under ledning av lärare eller förskollärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden, och
- utbildning: den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål (1 kap. 3 § skollagen).

Huvudmannens ansvar för utbildningen

Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i denna lag, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar (2 kap. 8 § skollagen).

Ledningen av utbildningen

Rektor

Det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor. Dessa ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas.

En ställföreträdare får utses för en rektor (2 kap. 9 § skollagen).

Uppföljning och utveckling av utbildningen

Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen (4 kap. 3 § skollagen).

Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 4 kap. 3 § skollagen ska genomföras även på förskole- och skolenhetsnivå. (4 kap. 4 § skollagen).

Skolverkets allmänna råd med kommentarer, Systematiskt kvalitetsarbete – för skolväsendet (SKOLFS 2012:98)

Uppföljning och utveckling av utbildningen

Verksamhetens resultat behöver dessutom följas upp, analyseras och bedömas i förhållande till vad vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefullt i genomförandet. Även vid planering och prioritering av utvecklingsinsatser är det viktigt att ta hänsyn till aktuell forskning (s 11).

Bilaga 2: Mall för huvudmannens redovisning till Skolinspektionen

Utvecklingsområde 1:
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Utvecklingsområde 2:
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras: